

Monumentnummer*: 512577

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 14 september 1999
Kadaster deel/nr 82798/26

Woonplaats*		Gemeente*		Provincie*			
Tytsjerk		Tytsjerksteradiel		Fryslân			
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Swarteweisein	1			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	3			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	5			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	7			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	9			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	11			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	13			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	15			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	17			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	19			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	21			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	23			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	25			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	27			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	29			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	31			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	33			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	35			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	37			9255 JA	Tytsjerk		
Swarteweisein	39			9255 JA	Tytsjerk		

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Hardegarijp	A			5039

Omschrijving**

Inleiding

Stichting Op Toutenburg is in 1895 gebouwd als GASTHUIS voor ouden van dagen en ook nu nog herbergt het gebouw 20 bejaardenwoningen. Het gebouw is opgetrokken in een Neo-Renaissance-stijl, naar het ontwerp van Hendrik Hendriks Kramer (1850-1934) die van 1878 tot 1934 architect te Leeuwarden was. De stichter van Toutenburg was Mr. Age Looxma Ypey, eigenaar en bewoner van het tegenover gelegen Vijversburg. Na zijn overlijden in 1892 is bij zijn testament de Stichting Op Toutenburg opgericht die uit de nalatenschap het gasthuis liet bouwen ter nagedachtenis aan de ouders van Age.

Het gebouw ligt op een rechthoekig omgracht terrein tegenover het huis Vijversburg (RM) aan de oostzijde van de zuid-noord lopende weg naar Tytsjerk. Aan de achterzijde loopt evenwijdig aan het pand een lange rechte beukenlaan. Dit is waarschijnlijk het restant van de tuinaanleg van het oude slot Toutenburg (1525) dat tot 1856 op deze plaats heeft gestaan. Achter de laan ligt een grote door bomen omzoomde moestuin, oorspronkelijk in gebruik bij de bewoners van Toutenburg, tegenwoordig beheerd door een volkstuinvereniging. Twee gemetselde DAMMEN in de gracht geven toegang tot het voorterrein van Toutenburg; de rechterdam is nieuw aangelegd op de oorspronkelijke plaats, geflankeerd door twee hoge lindebomen; op de linker dam staat een smeed- en gietijzeren HEK.

De voordeuren van de woningen zijn vernieuwd. Het gebouw is aan de achterzijde uitgebreid met een aanbouw onder lessenaarsdak, en losstaande schuurtjes in 1970-1980; aanbouw en schuurtjes vallen buiten de bescherming.

Omschrijving

Het langwerpige pand is opgetrokken in bruine baksteen met sierbanden van gele kalkzandsteen in één bouwlaag onder een samengesteld zadeldak gedekt met zwarte Friese golfpannen; rondom een geprofileerde gootlijst op klampen. In het dakschild 18 kleine kajuiten onder uitkragend schild-zadeldak gedekt met daktegels; piron op de nok.

De symmetrisch ingedeelde voorgevel heeft twee midden- en twee hoekrisalieten met trapgevels met natuurstenen aanzetstenen en dekplaten. Op de centrale trapgevels staat een natuurstenen rondboog fronton waarop een sierbol; op de andere trapgevels natuurstenen leeuwen met wapens van de families Looxma en Ypey, en daaronder, in de top, een natuurstenen masker. De dubbele verdiepingervensters met dubbel bovenlicht in de trapgevels staan onder rondboogstrekken met natuurstenen sluitstenen in de vorm van een vrouwenkopje; in de boogtrommel siermetselwerk van gele kalkzandsteen en bruine baksteen.

De woningen hebben allen zesruits schuifvensters met blinden en (nieuwe) deuren met bovenlicht onder segmentboog strekken; onder de vensterpartijen ronde, met gietijzeren roosters afgesloten ventilatiegaten. In het terugliggende deel tussen beide centrale trapgevels is een natuurstenen lijst op dito consoles op goothoogte, met daarop een rechthoekige gevelsteen, die is afgewerkt met pilasters, een hoofdgestel met rondboogfronton, piron en sierbollen; op het tympaan een wapen onder een kroon en hoornen des overvloeds in reliëf; aan weerszijden van de gevelsteen klauwstukken en natuurstenen siervazen. Het opschrift van de gevelsteen is:

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

"Stichting Op Toutenburg ingesteld op testament van Mr. Age Looxma Ypey, overl. op Vijversburg onder Rijperkerk 8 aug. 1892, ter nagedachtenis van zijne moeder vrouwe Baudina Looxma, overl. aldaar 14 juni 1880, wed. van Dr. Nicolaas Ypey, overl. aldaar 12 sept. 1869." Onder de gevelsteen is tussen de bovenlichten van de twee centrale entree-partijen een kleine natuurstenen cartouche met daarop de tekst: 'Geopend 1895'.

Aan de achterzijde eveneens vier risalieten met trapgevels zonder natuurstenen decoraties en met ezelsruggen op de trappen. De rest van de achtergevel is nagenoeg geheel oversneden door de recente uitbreiding.

De twee DAMMEN in de gracht zijn gemetseld; Op de linker dam staat een smeedijzeren HEK met de naam Toutenburg tussen gietijzeren gecanneleerde kolommetjes met siervaasjes. Aan de buitenzijde van de kolommen smeedijzeren vleugelstukken met voluutdecoraties.

Waardering

Het gasthuis met bijbehorende dam en hek van de Stichting Op Toutenburg uit 1895 te Tytjerk is van algemeen cultuurhistorisch en architectuurhistorisch van belang:

- vanwege de Neo-Renaissance bouwstijl in een evenwichtig, symmetrisch ontwerp;
- vanwege de detaillering van de ornamentiek;
- als voorbeeld van het oeuvre van de architect;
- vanwege de vrij hoge mate van gaafheid van het exterieur;
- vanwege de ruimtelijke en historische samenhang met het tegenoverliggende Vijversburg (RM).

Hoofdcategorie

Cultuur, gezondheid en wetenschap

Subcategorie

Sociale zorg, liefdadigheid

Functie

Gasthuis

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument